

TÜRKİYE'DE SİGARA SÖMÜRÜSÜ

Tütünün ne zamandan beri kullanıldığı bilinmiyor...

1492 yılında Amerika Kıtası'nın keşfi ile birlikte, kıta yerlilerinin kullandığı şifalı bitkiler sömürgecilerin ilgisini çekmiş ve bunları Avrupa'ya taşımışlar.

Bu bitkilerin başlıcası olan tütün, Avrupa'da ilgi uyandırmış ve büyük bir hızla da yayılmış...

17. yüzyılın başlarında Venedik, İngiliz ve İspanyol gemicileri aracılığı ile Osmanlı topraklarına giren tütün, burada çok hızla yayılmaya başlamış.

Tüm dünyanın tanıdığı bir alışkanlık halini alan tütünün, zararları ise, 19. yüzyılda fark edilmeye başlamış...

•••

Osmanlı topraklarında büyük bir hızla yayılan tütüne ilk tepki yasaklamak oldu.

Ancak IV. Murat Döneminin baskıları tütün kullanılmasını önlemeye yetmedi ve tüketim hızla arttı...

Öyle yaygın hale geldi ki, Avrupalılar arasında 'Türk gibi tütün içmek' deyimi bile kullanılmaya başladı...

Çöküş döneminde, Batılılar alacaklarını Düyun-u Umumiye İdaresi ile garanti altına aldıktan sonra, Tütün tarımını düzenleyip vergilendirmek için Osmanlı'ya yeni bir şirketin kurulması kararını aldirttilar.

Osmanlı Devleti, Düyun İdaresi ve üç banka grubu arasındaki görüşmeler sonucunda 1883'te, kısa adı REJİ (Societe de la Regie cointerese des de l'empire Otoman - Memalik-i Şahane Duhanları müşterekü'l Menfaa Reji Şirketi) olan şirket kuruldu.

Reji Şirketi, Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar tütün tarımı yapan çiftçiyi ve Osmanlı Devleti'ni sömürdü...

1925 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde Reji'nin imtiyazının kaldırılması kararlaştırıldı ve çikartılan bir yasa ile 4 milyon TL ödenerek hisseler satın alındı...

2. Dünya savaşından sonra dev sigara şirketleri yoğun faaliyetlere başladılar...

ABD uğaklarından atılan yardım malzemeleri ile dağıtılmaya başlayan sigara dñnyada yeniden tanınmaya ve yoğun bir şekilde kullanılmaya başladı.

70 li yıllara kadar Tñrkiye hariğ pek ęok ÷lkenin pazarları ABD li sigara şirketleri tarafından işgal edildi.

Tñrkiye sñrece direnmişti.

Bu direnęte 70 li yılların toplumsal muhalefetinin belirleyici rolñ olduğu gibi, Reji dñneminin derin izleri de etkili olmuştu kuşkusuz...

70 li yılların ikinci yarısından sonra Tñrkiye'ye kaçak olarak sokulan yabancı sigaralar, her kōře başında satılmaya başlandı.

Bu, dev sigara şirketlerinin ÷lke pazarlarını ele geğirmek için uyguladıkları ęok klasik bir taktikti...

Ęok uluslu sigara şirketleri Amerikan hñkümetlerinin de desteği ile, dñnyanın sigara pazarını ele geğirmek için ęok aşamalı bir eylem planı oluşturmuştu.

Bu plana gñre;

- ***Komşu ÷lkelere sigara fabrikası kurulacak,***
- ***Kaçakçılık teşvik edilecek,***
- ***Artan kaçakçılık nedeni ile hedef ÷lke yñneticileri ikna edilecek ve sigara fabrikaları kurulacak,***
- ***Halk yeni sigara tatlarına alıştırılacak,***
- ***Saldırgan reklām politikaları izlenecek,***
- ***Siyaset kurumu ve bñrokrasi ile yakın ilişki kurulacak (devlet gñcñ paylaşılacak) ve istenilen yasal değişiklikler (tñtñn yetiştirme, pazarlama vs.) yaptırılacak,***
- ***Bilgileri ęarpıtacak ve sağlıklı verileri sansñrleyecek medya ilişkileri tesis edilecek,***
- ***Tekel'e ortak olunacak,***
- ***Tekel alınacak...***
- ***Üretilen sigaraların içine, denetimsiz katkı maddeleri konacak ve bağımlılık daha da arttırılacak...***

İşte sñrñp gidecek sñmñrñ dñzeninin kodları bunlar...

Bugün dünya tütününün % 73 ünü gelişmekte olan ülkeler yetiştirir, ancak yine bu ülkelerin % 63 ü tütün ithal etmek için daha fazla para harcar...

Yine aynı politikaların sonucu, dünya marketinde ABD'nin Pazar payı (geçtiğimiz yıllarda % 10 iken), % 25 e çıkmıştır. Türkiye nin payı ise (geçtiğimiz yıllarda % 8 iken), % 2.5 a gerilemiştir...

Peki, Türkiye'de mekanizma nasıl çalışıyor?

- Komşu ülkelere sigara fabrikaları kuruldu. Kuzey Irak'ta Barzani'nin iki sigara fabrikası var. Bunların makine ekipmanları dahi Habur sınır kapısından geçti. Halen yerli sigaraların taklitleri yapılarak Türkiye'ye kaçak yollardan sokuluyor. Mısır, Çin, Bulgaristan ve Romaya'daki fabrikalardan da aynı yollarla kaçak-taklit sigaralar Türkiye'ye giriyor. Halen Türkiye piyasasında satılan Tekel'in yerli sigaralarının % 20 si kaçak yollardan girmiş taklit sigaralar. Güneydoğu Anadolu bölgemizde bu rakam % 60 ların üzerinde.

- Kaçakçılık (bunların büyük çoğunluğu yabancı markalardı ve ucuz yolla girerek cazibe oluşturuyordu) 80 li yılların başından itibaren dramatik bir şeklide arttı. ***Zamanın başbakanı Özal, kaçak sigaraları bahane ederek sigara ithalatını serbest bıraktı.*** İşte o kararın ardından, Türkiye'de sigara tüketimi ve bunun içindeki yabancı payı süratle arttı. Halk yeni ve bağımlılık yapan sigara tatları ile tanıştırılmıştı.

(Türkiye'nin sigara ithalatı 1984 te 1800 ton iken, 1991 de, 12 400 tona çıktı. Türk tütününü ihraç eden firmaların sayısı 1970 yılında 59 iken, bu sayı 1996 da 14 e düştü. 14 firmanın yarısını da yabancılar satın aldı. Türkiye'de üretilen sigara miktarı içinde ithal tütün payı 1989 da % 6.7 iken, 1999 da bu rakam % 40 a ulaştı.)

- Halk 80 li yılların sonlarına doğru yeni ve bağımlılık oranı yüksek sigara tatlarına alıştırıldı. Çok uluslu şirketler kendi ülkelerinde sattıkları sigara ile ihraç ettikleri sigaraları farklı üretmeye başladılar. (İngiliz Gıda ve Kimyasal Toksikoloji Dergisi tütünlerin içine bağımlılığı arttırıcı çeşitli tatlandırıcılar konduğunu açıkladı. Bu tatlandırıcılar tütünün kötü tadını bastırarak sigarayı daha çekici hale getiriyor. Aynı zamanda bu tatlandırıcılar, akciğer alveollerini açarak daha fazla dumanın ve dolayısı ile nikotinin derinlere nüfuz etmesini sağlıyor. Dünyanın en saygın eğitim kurumlarından

olan Harvard Üniversitesi'nin Halk Sağlığı Enstitüsü, bağımsız olarak gerçekleştirdiği bir araştırmada büyük tütün firmalarının, sigaralardaki nikotin miktarını 1997-2005 yılları arasında gizli ve sürekli olarak artırdığını ortaya çıkardı. Aralarında Marlboro, Camel, Parliament, Winston ve Salem'in de bulunduğu 17 marka üzerinde yapılan incelemelerde, sigaradaki bağımlılık yapan nikotin maddesinin ortalama olarak her yıl yüzde 1.6 oranında arttığı ve bunun da toplamda yüzde 11'lik bir nikotin artışına eşit olduğu belirlendi.) Bu arada nikotin manipülasyonları başladı. Kana geçecek nikotin miktarını ve hızını arttırıcı işlemler ve içe çekmeyi kolaylaştıran değişik uyarıcılar sigaraların içine katıldı. Bunların hiçbirisi Türkiye'de denetlenmedi. Bugüne kadar ithal sigaraların içinde ne olduğu, ne zarar verdiği konusunda hiçbir bilimsel çalışma-denetim yapılmadı. Sigara sömürücüsü şirketler bununla da kalmadılar. İthal sigaraları sattıkları ve ithal tütünle yerli sigara ürettirdikleri yetmiyormuş gibi, sigaranın içine katılan sosları da göndermeye başladılar. İçinde ne olduğu bilinmeyen bu soslar (Sağlık Bakanlığı yetkililerine sorduğumda hiç bilgilerinin olmadığını söylediler.) yerli sigaralarda kullanılmaya başladı. İncelemesi yapılırsa eminim bunların içinde de nikotin emilimini ve bağımlılığı arttıran maddeler bulunacaktır.

1980 den itibaren gelen her hükümetin sağladığı çok önemli katkılarla, çok uluslu sigara şirketlerinin istediği değişiklikler teker teker hayata geçirildi ve yerli üretim yok edilerek yabancıların esareti altına girildi. Bugün Türkiye'de 23 milyon sigara içen yurttaşımız var. İçilen sigara için harcanan yıllık para ise 10 milyar dolar civarında. Buna 2 milyar dolarlık sağlık maliyetini de eklersek çok vahim bir tablonun varlığı ortaya çıkar. Türkiye dünya piyasalarında en büyük 7. pazar. Gelişmiş ülkeler, sivil toplum örgütleri aracılığı ile, yoğun sigara karşıtı kampanyalar, katı yasal düzenlemeler yaparken, tütün ihracatını agresif bir şekilde körüklüyorlar. (Türkiye'de son 10 yılda, tüketim % 5 artış gösterirken, ABD de % 5 azalma gösterdi.)

· Artan sigara tüketimine rağmen, yıllar içinde Tekel'in karı giderek düştü. Ard arda yapılan hatalar, ihanete varan aymazlık ve yanlışlar nedeni ile, zararlar ortaya çıkmaya başladı. (10 milyar dolar cironun olduğu bir sektörde, zararın açıklaması nasıl yapılabilir? 2006 yılında Tekel açıklarını kapatmak için sessiz sedasız Halk Bankası'ndan 700 milyon YTL kredi aldı. Artık sona yaklaşıldı ve Tekel'in haraç mezat elden çıkartılmasına sıra geldi.)

Peki Tekel'in özelleşmesi hangi sonuçları doğuracak?

Muhtemelen 1.5 milyar dolar civarında bir bedelle Tekel elden çıkartılacak. Yani, Türkiye'nin 10 günlük faiz borcunun karşılığında. Ya da, 10 günlük dış ticaret açığımızın bedeli karşılığında. 10 milyar dolarlık bir pazarın yabancılara peşkeş çekilmesinin karşılığı bu...

Bunun ekonomik sonuçlarının bu kadar dramatik olmasının yanında bir de uzun vadeli sonuçları var...

- ***Artık, 10 milyar dolarlık bu sektör devletin tamamıyla kontrolü dışına çıkacak.***
- ***Kontrolsüz bu alanda hâkimiyeti eline geçiren dev şirketler, sigaranın daha fazla bağımlılık yapması için her türlü derin planı uygulayacak ve devlet bunların denetim ve kontrolünde etkin olamayacak. Ardından agresif satış politikaları ile pazar süratle büyüyecek. Ve yıllar içinde sömürü giderek artacak...***

Peki...

- ***Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun, iktidar ve muhalefet açıkça desteklerken, neden 2 yıl önce komisyona geldi ve bugüne kadar bekletildi?***
- ***Bu kanun, neden Tekel'in satışının hemen öncesinde çıkartıldı?***
- ***Bu kanunun asıl uygulama maddeleri, neden 18 aylık bir süreden sonra hayata geçirilecek?***

Bunların nedenlerini tarih yazacak...

Bana göre neden şu...

- Bu kanunun çıkartılmasını 2 yıldır dev sigara şirketleri (o ya da bu yöntemlerle) engelledi. Çünkü uygulanması halinde alınacak mesafe ile pazar payları önemli ölçüde azalacaktı.
- Şimdi çıkartıldı, çünkü bu kanunu gerekçe göstererek Tekel'e daha ucuz fiyat verecekler.

- 18 ay sonra uygulamaya geçecek, çünkü bu dönemde agresif satış ve pazarlama politikaları ile zaten yeterince bağımlı oluşturacaklar ve kanunun uygulanmasında büyük aksaklıklar yaşanacak...

Türkiye tanksız, tüfeksiz işgal ediliyor...

Ne yazık ki bu işgal, hissettirmeden yapılan ve nesiller boyu sürecek bir işgal...

Bu ülkeyi kim nasıl uyandıracak?

•••

06.01.2008,

OP. DR. TURHAN ÇÖMEZ

22. DÖNEM BALIKESİR MİLLETVEKİLİ